

ТИПИМИЗГА РАХНА СОПАЁТГАН ЁЗИШМАЛАР

5-бетда

КАТТАЛАР УЧУН "ТЕЗ АЙТИШ"

6-бетда

АЁЛЛАР ЭРКАКЛАРГА НИСБАТАН КўП КИТОБ ўқийди

8-бетда

Оила ва

Оила соғлом ва бахтли бўлса, бутун жамият барқарор ва фаровон бўлади.

Ислом КАРИМОВ

42 (1297)-сон 19 октябрь 2016 йил

Газета 1991 йил 1 сентябрдан чиқа бошлаган

Жамият

18 октябрь - Самарқанд шаҳри кўни

1996 йил 18 октябрда Самарқандда Соҳибкирон Амир Темурининг маҳобатли ҳайкали қад ростлади. Шу кўни шаҳарга Амир Темури ордени берилди. Шу йилдан бошлаб 18 октябрь Самарқанд шаҳри кўни сифатида нишонлаб келинади.

2007 йилда Самарқанд шаҳрининг 2750 йиллиги кенг нишонланди.

Самарқандда автомобиль саноати ривожланган: шаҳарда 15 тоннадан 50 тоннагача юк кўтаруш қувватига эга замонавий ва ишончли юк машиналари ишлаб чиқарувчи «JV MAN Auto Uzbekistan» Ўзбекистон - Германия қўшма корхонаси ҳамда қарийб ўттиз турдаги махсус автотранспорт воситалари ишлаб чиқарувчи «Самарқанд автомобиль заводи» очиқ акционерлик жамияти фаолият кўрсатади.

2009 йил «Майданак» расадхонасида янги кичик сайёра кашф этилди. Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти ташаббуси билан АҚШдаги халқаро кичик сайёралар маркази томонидан унга «Самарқанд» деб ном берилди.

Афросиёб харобаларидан топилган эрамиздан аввалги VII асрга оид 7 дона шатранж тошлари дунёдаги энг қадимги шахмат доналари экан-

САМАРҚАНД ҲАҚИДА 7 МАЪЛУМОТ

лиги маълум бўлди.

Вашингтон ботаника боғида (АҚШ) «Самарқанд» номи орхидея гуллари парваришланади.

Францияда «Самарқанд» номи майдон мавжуд.

АЗАЛИЙ БУЮКЛИК МАСКАНИ

Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислон Каримов 1996 йил 18 октябрь кuni Самарқандда Амир Темури хайкалининг очилиш маросимида шаҳарга шундай таъриф берган эди.

Дунёда тарихий шаҳарлар кўп. Уларнинг ҳар бирига инсоният ўтмишида тутган ўрни ва бугунги тараққиёти, цивилизация ривожидagi аҳамияти, маданияти, сайёҳлик ва савдо-иқтисодий салоҳиятига кўра баҳо берилади. Қадимий ва ҳамisha навқирон, ер юзининг сайқали, Шарқ гавҳари деган таърифу тавсифлар билан улугланидиган Самарқанд ана шундай шаҳарлар орасида алоҳида эътиром билан тилга олинади.

Бу қадимий ва муқаддас заминнинг азалдан илм-фан, маданият, савдо ва ҳунармандлик маркази, халқимизнинг юксак ақл-заковати, бунёдкорлик салоҳиятини дунёга намойиш этган буюк алломаларга бешик бўлгани ҳақида тарихий манбаларда асосли фикрлар келтирилган.

Самарқанд илк бор қадимги Туронзаминнинг биринчи ҳукмдори – Алп Эр Тўнга (Афросиёб) давлатининг пойтахти бўлган. Кейинчалик бу шаҳар Шарқ ва Ғарбни боғлаб турган Буюк ипак йўлининг чорраҳаси сифатида цивилизация марказига айланган.

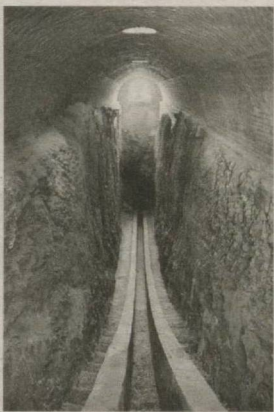
Соҳибқирон Амир Темури ҳукмронлиги даврида Самарқанд нафақат қудратли давлат пойтахти, балки том маънода Шарқнинг энг гўзал шаҳари, Марказий Осиёнинг йирик иқтисодий, сиёсий, маданий маркази бўлган. Буюк саркарда бу ерда ҳашаматли саройлар, масжид ва мадрасалар қурдирган. Ўнлаб бог-саройлар, майдонлар, ҳовузулар, фавворалар, кўчалар барпо этган. Деҳқончилик ва боғдорчилик ривожини учун ариқлар қаздирган, зироатчиларга кўплаб енгиллик ва имтиёзлар берган. Натижада бу даврда Самарқанд том маънода гуллаб-яшнаган. Аҳоли тинч-осойишта, фаровон ҳаёт кечирган.

Амир Темури саройида бўлган испан элчиси Руи Гонсалес де Клавихо ўз эсдаликларида шундай ёзади: “Бу ерда нон, гўшт, мева-чевалар, паррандалардан тортиб ҳамма нарса мўл-кўлдир. Нон шу даражада арзонки, ундан арзон бўлиши мумкин эмас, гуруч эса хайратланарли даражада кўп. Бу шаҳар ва унинг замини шу даражада бой, саховатлики, ҳайрон қоласан киши”.

Мирзо Улугбек асос солган астрономия мактаби туфайли Самарқанд йирик илм-фан ўчоғига айланди. Буюк олим ва давлат арбоби бу ерда улкан мадраса бунёд этиб, илм аҳлига ҳомийлик қилди, уларни кўллаб-қувватлади. Ушбу мактаб вакиллари бўлган

Қозизода Румий, Ғиёсиддин Жамшид Коший, Али Қушчи каби олимлар фалакиёт ва математика фанлари ривожига бекиёс ҳисса қўшди. Жаҳон мумтоз адабиётининг йирик намояндалари Абдурахмон Жомий ва Алишер Навоий ҳам Самарқандда таълим олиб, уни ўз асарларида гўзал ташбеҳлар билан таърифлаган. Заҳириддин Муҳаммад Бобур “Рўби маскунда Самарқандча латиф шаҳар камроқдур. Самарқанд шаҳри ажаб ораста шахрэдур...” деб ёзган.

Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти Ислон Каримовнинг алоҳида эътибори ва фарзандлик меҳри туфайли истиқлол йилларида Самарқанднинг асл тарихий қиёфасини тиклаш, салоҳиятини юксалтириш борасида бекиёс ишлар амалга оширилди. Амир Темури таваллудининг 660 йиллиги, Мирзо Улугбек таваллудининг 600 йиллиги муносабати билан Самарқандда улкан бунёдкорлик ва ободонлаштириш ишлари амалга оширилди. Шаҳар марказида Соҳибқирон бобо-

мизнинг салобатли хайкали қад ростлади. Амир Темури макбараси атрофида кўркам хиёбон ташкил этилди. Мирзо Улугбек мадрасаси қайта таъмирланди.

2007 йилда Самарқанд шаҳрининг 2750 йиллиги ЮНЕСКО иштирокида халқаро миқёсда кенг нишонланди. Ушбу қутлуғ тўй арафасида боқий шаҳар янада гўзallaшди. Барпо этилган ўнлаб ижтимоий-маиший иншоотлар – таълим муассасалари ва спорт майдончалари, тиббиёт масканлари ва меҳмонхоналар, магистрал йўллар, кўркам боғу хиёбонлар Самарқанд аҳолиси ва меҳмонларига ҳар томонлама муносиб шароит яратиш баробарида, қадим шаҳар кўркига кўрк қўшди.

Амир Темури, Рухобод макбаралари, Регистон майдони, Ҳазрати Хизр ва Бибиҳоним масжидлари, Шоҳи Зинда ёдгорлиги, Мирзо Улугбек расадхонаси қайта таъмирланди. Уларни бир-бири билан боғлайдиган кичик халқа йўлининг қурилиши шаҳар аҳолиси ва сайёҳлар учун катта қулайлик яратди.

Самарқанднинг жаҳон илм-фани, маданияти ва санъати ривожига қўшган улкан ҳиссаси эътиборга олинб, 1996 йилда Президент Ислон Каримовнинг фармо-

нига кўра Самарқанд шаҳри Амир Темури ордени билан мукофотланди. 18 октябрь кuni шаҳарда Амир Темури хайкалининг очилиш маросими бўлиб ўтди. Биринчи Президентимиз ушбу ордени шаҳар байроғига қадаб кўяр экан, бу кунни Самарқанд кuni сифатида нишонлашни таклиф этди. Шундан буён ҳар йили ушбу сана юртимизда кенг нишонланмоқда.

– Ўша тантанали маросимда Юртбошимиз катта қувонч ва гурури билан гапиргани хали-ҳамон кўз ўнгимда, – дейди “Нуроний” жағнамаси Самарқанд вилояти бўлими раиси Ҳасан Нормуродов. – “Самарқанд – халқимиз, миллатимиз довруғини бутун дунёга таратган, минг-минг

йиллик тарихга эга илоҳий масканимиздир. Самарқанд – ўтмиши шарафли, бугуни саодатли, келажаги абадий шаҳардир”, деганида барчамизнинг қалбимиз буюк инсонларга бешик бўлган шу муқаддас замин фарзанди

қаторидан жой олди. Виз Самарқандни севишни, унга муносиб бўлишни улуг Йўлбошимиздан ўргандик.

Биринчи Президентимизнинг ташаббуси, гоё ва лойиҳалари асосида Самарқандда бошланган

«Самарқанд – халқимиз, миллатимиз довруғини бутун дунёга таратган, минг-минг йиллик тарихга эга илоҳий масканимиздир. Самарқанд ўтмиши шарафли, бугуни саодатли, келажаги абадий шаҳардир»

Ислон Каримов

эканимиздан фахр-ифтихорга тўлган эди.

Ислон Каримов ҳар доим Самарқанд ҳақида сўзлаганида шу азиз юртга бўлган чексиз меҳр-муҳаббатни, фарзандлик садоқатини ифода этарди. Бу садоқат шаҳарни янада обод қилиш, унинг тарихий улугворлигига муносиб замонвий қиёфасини яратишга бўлган улкан бунёдкорлик ишларида яна ҳам яққол намойиш бўларди. Шунинг учун мустақилликнинг илк йилларидан Самарқандда мисли кўрилмаган қурилиш-ободонлаштириш ишлари бошлаб юборилди. Улуг аждоқларимиз номи билан боғлиқ масканларни обод қилиш, тарихий-меъморий

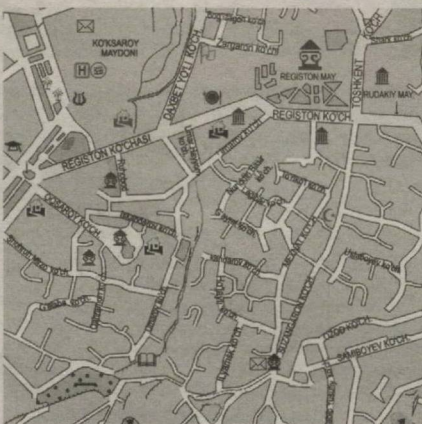
ишлар бугун изчил давом эттирилмоқда. Жорий йилда шаҳарнинг 66,3 километр бўлган 50 кўчасини таъмирлаш ишлари амалга оширилмоқда. Йўллар кенгайтирилиб, атрофидаги турар-жойлар ва бошқа иншоотлар шаҳар бош режаси асосида реконструкция қилинмоқда. Коммуникация тармоқлари янгиланаётган. Шаҳар ҳавоси мусавволигини таъминлаш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш мақсадида 1000 тупдан ортиқ манзарали дарахт кўчатлари ўтказилди. Яшил майсазор ва гулзорлар ташкил этилди. Янги фавворалар қурилди.

Биргина Рудакий кўчасида 100 га яқин объектлар бунёд этилмоқда. Ўнлаб кўп қаватли замонвий уйлар, ижтимоий объектлар, савдо ва маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари қад ростламоқда. Ушбу бунёдкорлик, ободонлаштириш ишларида тарихий ва замонвий анъаналарни ўзида мужассам этган шаҳарозоликнинг илғор усуллари, ландшафт дизайнидан кенг фойдаланилмоқда.

Азалдан одамлар Самарқандни бир бор кўришни, унинг заминидан мангу ором топган азиз-авлиёлар, буюк инсонлар хоки пойини зиёрат қилишни орау қилинган. Буну ўзлари учун шараф деб билишган. Бугун Самарқанд ана шундай истак, қутлуғ ниятдаги инсонлар билан ҳар қачонгидан ҳам гавжум. Юртимиз шаҳар ва қишлоқларидан келаётган минглаб ватандошларимиз, хорижий мамлакатлардан келаётган меҳмонлар Самарқандни, унинг муқаддас қадамжоларини зиёрат қилиб, ўз ҳурмат ва эътиромларини изҳор этмоқда.

Зеро, Биринчи Президентимиз таъбири билан айтганда, Самарқанд тузургининг ҳар бир заррасида улуг бир ҳикмат бор, ҳар бир кўчаси, майдон ва хиёбонида салобат, файзу тароват бор. Самарқанднинг мовий гўмбазлари, осмонўпар минаралари, улардаги бетакор ранглар, олам-олам мазмунга эга нақшу нигорлар бизни ерга қараб эмас, бошимизни баланд кўтариб, қадр-қимматимизни билиб яшашга ундайди.

Ғолиб ҲАСАНОВ

БИТИРУВЧИНИНГ МУСТАҚИЛ ҚАДАМИ

у қандай бўлиши керак?

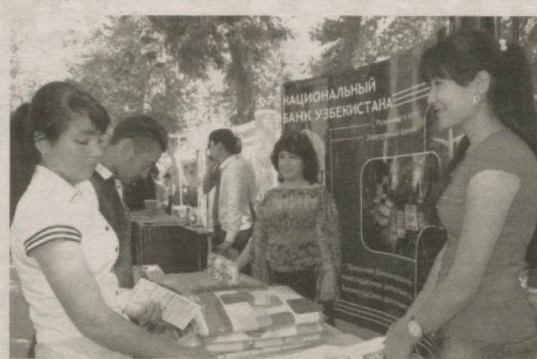
Ўзбекистон аҳолисининг ярмидан кўпроғини ташкил этувчи хотин-қизлар мамлакатимизда кечаётган ислохотлар жараёнида фаол иштирок этиб, Ватанимиз тараққиёти, унинг янада гуллаб-яшнашига муносиб ҳисса қўшмоқда. Бундан ўн-ўн беш йил илгари аёллар асосан таълим ва тиббиёт соҳасида меҳнат қилган бўлса, ҳозирги кунга келиб, республикамиз иқтисодий ривожига катта аҳамиятга эга бўлган банк-молия, ишлаб чиқариш каби соҳаларда, автомобилсозлик, микро-биология, фармацевтика, электрон ва электротехника саноати, ахборот-коммуникация технологиялари, сервис ва бозор иқтисодиёти хизматлари каби юқори технологияларга асосланган замонавий тармоқларда ҳам хотин-қизларимиз ҳиссаси ортиб бормоқда.

Айниқса, тадбиркорлик, хусусий ва оилавий бизнес соҳасида аёллар иштироки анчагина юқори эканини эътироф этиш лозим. Буни охириги ўн йилда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик корхоналарига раҳбарлик қилаётган хотин-қизларнинг улуши 1,6 баробар ошгани мисолида ҳам кўриш мумкин.

Рақамларга эътибор қаратадиган бўлсак, аёллар тадбиркорлигини ҳар томонлама ривожлантириш учун тижорат банклари томонидан ажратилаётган кредитлар ҳажми йилдан-йилга ошиб бормоқда.

Мисол учун, 2007 йилда 90,1 млрд. сўм миқдорда кредит маблағлари ажратилган бўлса, 2015 йилда тижорат банклари томонидан хотин-қизларнинг истиқболли лойиҳаларини молиялаштириш учун 1 триллион 255 миллиард сўмлик маблағ йўналтирилди. Хусусан, касб-хунар коллежлари битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига жалб қилиш, уларнинг бизнес лойиҳаларини молиявий қўллаб-қувватлаш мақсадида 2015 йилда 277,8 миллиард сўмлик кредит ажратилди.

Касб-хунар коллежини битириб, мустақил ҳаётга қадам қўяётган ҳар бир йигит-қизни “Бундан кейинги ҳаётим қандай бўлади?”, “Ҳаётимни қандай бошласам, тўғри бўлади?”, деган саволлар безовта қилиши табиий. Кимдир олий ўқув юртида ўқишни давом эттиришни истаса, кимдир иш топиш пайига тушади. Бошқа биров эса тадбиркорлик фаолияти билан шугулланишни режалаштира бошлайди. Хоҳиш яхши нарса, аммо бунинг ўзи камлик қилади. Ниятга эришиш учун кучли истак, интилиш ва имконият бўлиши лозим.

Мамлакатимизда ёшларни иш билан таъминлаш, уларга ҳаётда ўз ўрнини топишда ёрдам бериш юзасидан салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Касб-хунар коллежлари битирувчиларини ишга жойлаштириш бўйича зарур шарт-шароит яратилиш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, ёшларни кучли ижтимоий ҳимоя қилиш масалалари давлатимиз сиёсатининг устувор йўналишларидан бири этиб белгиланган. Айниқса, тадбиркорлик

фаолияти билан шугулланиш истагида бўлган ёшларнинг интилишини қўллаб-қувватлашга, бу борада уларга амалий ҳамда психологик кўмак беришга алоҳида эътибор қаратилаётир.

– Маргилон банк коллежиди ўқиб юрганамдаёқ келажакда тадбиркор бўлиб, оилам ва Ватаним фаровонлигига ҳисса қўшаман деб ният қилгандим, – дейди “Status-Ost” МЧЖ раҳбари Динараҳон Ризаева. – Бизни яхши яшашга, яхши ўқишга ва фидойи инсон бўлишга доимо илҳомлантириб турадиган куч бу – биринчи Президентимиз Ислам Каримовнинг биз ёшларга бўлган юксак ишончи эди. Шу сабабли коллежни битиргач, мавжуд имкониятлардан самарали фойдаланиб, ишлаб чиқаришни йўлга қўйдим. Бунда алатта, менга банк мададкор бўлди. “Агробанк”нинг Фарғона вилояти бошқармаси томонидан қандолат махсулотлари ишлаб чиқаришни ташкил этишга қаратилган лойиҳам учун 30 миллион сўм кредит ажратилди. Шунинг эвазига фаолиятимни муваффақиятли йўлга қўйиб, тенгдошларимдан уч нафарини иш билан таъминлашга эришдим.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки, Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси ҳамда Германиянинг халқаро ҳамкорлик бўйича жағварма кассалар фонди ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик лойиҳаси доирасида тайёрланиб, Гер-

маниянинг Иқтисодий Ҳамкорлик ва Ривожланиш бўйича Федерал Вазирлигининг молиявий кўмаги остида чоп этилган “Битирувчиларнинг ilk мустақил қадами”, амалий қўлланмаси ҳам мустақил ҳаётга қадам қўяётган битирувчи ёшлар учун муҳим дастуриламал вазифасини ўтамоқда.

– Ушбу амалий қўлланмани чоп этишдан асосий мақсад, ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини битириб, мустақил фаолият юритиш арафасида турган ёшларни касбга йўналтириш, меҳнат бозорига ўзига мос касб танлашлари учун шарт-шароит яратилиш, шахсий бизнесини очишга интилаётган ва бирор-бир фаолият турини танлашга қийналаётган ёшлар учун бошланғич маслаҳатлар бериш ва уларга кўмаклашишдан иборат, – дейди Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси етакчи мутахассиси, лойиҳа координатори Дилором Кузиева. – Қўлланмада асосан касбни бошлашга доир фикрлар, қарор қабул қилишда кўмак берувчи хусусиятлар, таржimai ҳол тайёрлаш, мустақил ва ёлланма фаолиятга доир маслаҳатлар, ишга қабул қилиш учун суҳбат, ўзини таништириш мазмуни, тадбиркорлик фаолияти, молиялаш ва харажатлар режаси тузишга доир бошланғич маслаҳатлар берилган.

Айниқса, китобда мустақил фаолиятга доир маслаҳатлар бўлимидаги кредитсиз фаолиятни бошлаш, бизнес режани тузишда нимага эътибор бериш лозимлиги, бизнес рояни қандай қилиб пишиштири борадида берилган зарурий маслаҳатлар бўлгуси ёш тадбиркорни қизиқтириши табиий. Қўлланмада ёшларга нафақат руҳий ва амалий йўналишлар берилди, балки келгусида режалаштириётган ишларига аниқ кўрсатмалар, таклифлар ҳам белгилаб ўтилган.

Нилуфар НҲРИДИНОВА

ЯРАТУВЧАНЛИК АЁЛГА МЕРОС

Тадбиркор хотин-қизларнинг муаммоларини, уларнинг иш тажрибаларини ўрганиш мақсадида ўтказилган йилги ишлардан бирида нурободлик 83 ёшли Фазилат мономинг билдирган таклифи йилгиланларда ҳавас уйғотди. “Туманда хунармандчилик маркази ташкил қилсам, фалон сўм кредит ажратилса”, дейди ўзи тўқиган гиламлари нафақат юртимиз, балки хорижда ҳам тарқалган, юзлаб гиламдўзларга устоз Фазилат ая Наримонова.

83 ёшда ҳам янги гоълар билан янги ишга қиришмоқчи бўлган онахондаги бу шижоат қачон шаклланиб улгурди экан-а, деб ўйлаб қоласан, киши. Тадбиркорлик бўлмасда-да, тадбирлилик меросдир бизнинг аёлларга? Ахир бугун мамлакатимиздаги ишбилармонларнинг 40 фоизини хотин-қизлар ташкил қилмоқда. Биргина Самарқанд вилоятида фаолият кўрсатаётган тадбиркор аёллар сони 8 миңдан зиёд. Тадбирлиги, яратилаётган кулай шароитлар туфайли уларнинг сони йилдан-йилга ошиб бормоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2004 йил 25 майдаги “Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси фаолиятини қўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармониди аёлларни иш билан таъминлаш, уларнинг меҳнат ҳуқуқларини ҳимоялаш белгилаб берилгани боис, бу борада амалга оширилаётган ишлар тегишли ташкилотлар томонидан назоратга олинган. Маъмур масала ҳисобиди йилги ишлариди алоҳида тилга олинади.

Мисол учун, жорий йилнинг олти ойи мобайнида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига, айниқса хотин-қизларни, ёш оилаларни молиявий қўллаб-қувватлаш борасида яратилган кулай шарт-шароитларни кенг тарғиб қилиш натижасида тижорат банклари томонидан 71 миллиард 619 миллион сўм кредитлар ажратилди.

Биргина “Микрокредитбанк” акциядорлик-тижорат банки томонидан жорий йилнинг олти ойи давомида хотин-қизлар ва тадбиркор аёлларни қўллаб-қувватлаш мақсадида вилоятда жами 1137 иш ўрни ташкил этилиб, 4 миллиард 806 миллион сўм кредит ажратилди. Ушбу рақам ўтган йилнинг шу даврига нисбатан бир миллиард 178 миллион сўмга, яратилган ишчи ўрни 21 тага ошганини кўриш мумкин.

– Маъкур йилдан бошлаб уюшманинг туман бўлими ҳам ташкил этилаётгани фаолиятимизни янада кенгроқ доирада олиб бориш учун кулай имконият бўлди, – дейди “Тадбиркор аёл” ишбилармонлар ассоциациясининг вилоят бўлими раҳбари Феруза Хонкелдиева. – Ҳозирга қадар ўн та туманда бўлимишимиз ташкил этилди. Ҳар йили хотин-қизлар учун банк мутахассислари, солиқ ҳодимлари билан ҳамкорликда семинар-тренинглар ўтказамиз. Шу йили 20 га яқин кам таъминланган хотин-қизлар учун сарташполик сирларини ўргатиш бўйича ўқув курслари йўлга қўйилди. Улар орасида тадбиркорлиқни бошлаган аёллар ҳам бор. Биргина Пастдаргом туман бўлими йўл-ўйриқлари асосида шу кунга қадар ўн га яқин тадбиркор

ўз фаолиятини бошлаб юборди.

Бу каби имкониятдан фойдаланаётган хотин-қизлар сони йилдан-йилга ошиб бораётир. Мисол учун, ташкил қилинганга эндигина тўрт ой бўлган «Дилрабо, Дилфуза ширинликлари маликаси» оилавий корхонаси 10 га яқин турдаги ширинликларни эл дастурхонига тортиқ қилмоқда.

– Кишлоғимизда кичикроқ савдо дўконимиз бор эди, уни ўзим юритардим, – дейди Пастдаргом туманидаги маъкур оилавий корхона раҳбари Дилрабо Холмонова. – Қизим пазандалик курсларида тахсил олди. Ўзим пиширкуйдирни яхши кўраман. Хуллас, тадбиркор аёллар учун ўтказилган бир нечта семинарларда қатнашгач, фикрим қатъийлашди. Оилавий корхонанинг афзал жиҳатлари ҳақида билгач, ишни бошлаб юбордим. Ҳозирда пишириқлар билан бир қаторда парварда, ҳолва каби миллий ширинликларни ҳам ўзимиз тайёрлашмиз. Тендер асосида уч сотих жой ажратилди, аини кунларда кредит олиш ҳаракатида юрбаман.

Тадбирлиги, ишбилармонлиги туфайли бугун 30 га яқин хотин-қизларни ишли қилган Сайёра Салимова эса бугун корхонасини замон талаблари асосида юритибгина қолмай, Тайлоқ туманидаги тадбиркор аёлларга ҳам бош. “Тадбиркор аёл” уюшмасининг туман бўлими раҳбари.

– Университетни кимё фани йўналишида тугатгач, узок йиллар ўз соҳам бўйича ишлаб келдим, – деди Сайёра Салимова. – 2000 йилда «Санитар хизмат» деб номланган илмий ишлаб чиқариш корхонасини ташкил

қилдик. Корхона санитария-профилактика ишлари билан шугулланиб, кимёвий дориларни илжчи борица янги, талабларга жавоб берадиган турларидан ишлатишга ҳаракат қилдик. Микозлар сони кундан-кунга ортди. Махсус иш кийимлари, матрац, кўрпачаларни сифатли қилиб тикишни йўлга қўйсам қандай бўларкин, деб ўйладим. Ўша пайтлар бу билан шугулланадиган корхоналар саноқли экан. Шу тариқа ҳужжатларни расмийлаштири бошладим. «Эко-планета» хусусий корхонаси ташкил қилинди. Ишни тўртта тикув машинкаси билан бошлаган бўлсак, бугунга келиб, 30 та машинка икки сменада ишлаб турибди.

Аёлларнинг тадбиркорлик билан шугулланишга шиддат билан киришиши ва бу борада анча-мунча муваффақиятга эришишида яна бир жиҳатини эътиборга олиш лозим. Яратувчанлик. “Тўғриси, хориждан минг машаққат билан ускуналар олиб келиш, ипакни толага, толани матога айлантирсам-чи, каби гоъларимни амалиётга татбиқ қилиш пайтида ҳеч қачон қанча даромад олишни ўйламаганман, – дея сўзлаб берган Каттақўрғон туманидаги “Кумуш тола” хусусий корхонаси раҳбари Марям Ниёзова. – Мана шу – яратувчанлик завқи мени доим олдинга ундаган”. Опанинг сўзлари самимийлигига шубҳа қилмасам ҳам бўлади. Яратувчанлик эса аёлга мерос. Хулоса сифатида тадбирлилик, яратувчанлик бугун аёлларнинг тадбиркорлик соҳасида эришяётган ютуқларига ҳамдам бўлаётир, десак янглишмаймиз.

Гулруҳ МҲМИНОВА

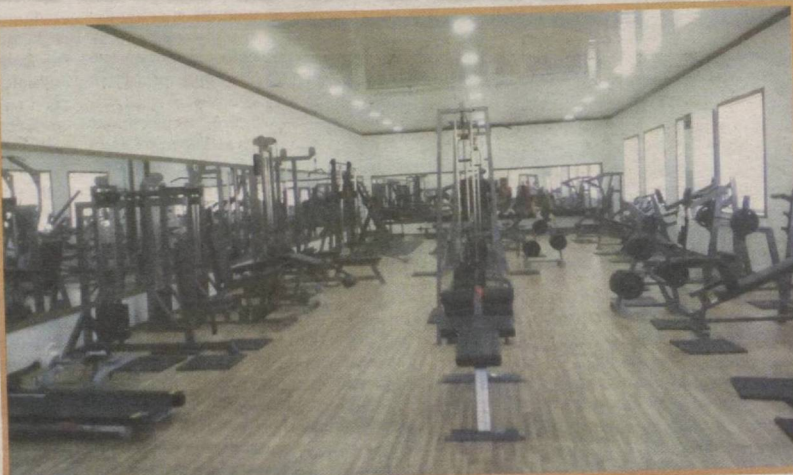
етиштириб олишади. Умуман, меҳнат қилган кам бўлмайди. Ҳар бир ишчи қандай меҳнат қилса, шунга яраша рағбатлантирилади. Хўжаликда иш унумдорлигини оширишда фермернинг ягона суянчиғи техника, бусиз илож йўқ. Чунки ишнинг асосий қисми техникада бажарилади. Шу боис дастлабки йилларда бор кучимизни техника база-

бўлмаган шароитда бу ерда спорт билан шуғулланишмоқда.

— Оилада 2 ўғил, 6 қиз жами 8 фарзандимиз, — дейди хўжалик ишчиси Абдумутал Акрамов. — Бугун 8 фарзанд билан бирга 23 набаира ҳам шу далада. Даладан билан олим бизни болалигимиздан меҳнатга ўргатган. Отам ҳаммамизни касб-хунарли, уйли-жойли қилган бўлса ҳам даладан бери келмайди. Кўз тегмасину, ёши 68 да бўлса ҳам отам шу пайтгача бирон марта бўлди, дама оламан демаган. Уларнинг наздида энг яхши ҳордиқ чиқарадиган жой шу — дала шийпони. Чарчас ҳам, сиқилса ҳам қишин-ёзин шу ердан чиқмайди. Вилоятда таниқли пахтакор бўлган раҳматли бобом Ўрин-

ЕРДАН БАРАКА ТОПАЁТГАН ФЕРМЕР

Пойтахтимиздан ғарб томонга чиқиб кетаверишда Тошкент вилаетининг бепоян далалари кўзга ташланади. Катта йўл ёқасидаги боғ-роғларда пишиб етилган ҳосилни боғбонлар йиғиб териб билан банд. Ён-атрофда оппоқ чамандек очилган пахталарни ҳашарчилар териб олишяпти. Бу Чиноз туманининг далалари. Пойтахтдан 60 чакирим олисдаги туманининг “Олмазор” деб аталадиган ҳудудида “Ўринбой Ҳожи” фермер хўжалиғи жойлашган. Биз унинг раҳбари Абдуғаффор Акрамов билан учрашдик. Бу танти деҳқон, ўз ишининг устаси бўлган инсон ҳақида олдиндан эшитиб юрганим боис, унинг иш услуби, олиб бораётган фаолияти тўғрисида мақола ёзишни дилимга тутиб қўйган эдим. Бир кун аввал кўнгириклашиб,

келишувимизга мувофиқ фермернинг машинасида дала шийпонига йўл олди. Ўзимизнинг автозаводда ишлаб чиқарилган “COBALT” да елдек учиб бораямиз. Икки томонда қийос очилган пахта далалари бирпасда ортда қолди. Ҳосили териб олинган далага трактор ишлов бераётган экан. Фермер машинасини бир чеккага тўхтатиб, гўза қатор ораларини бир сира кўздан кечирди. Тракторчини чакириб кечгача шу картани охирига етказишни тайинлади. Чунки ишлов берилган бу ерга эртага галла уруғи сепилади. Бу усулни фаолиятда бир неча йилдан бери қўллаб келаётган уста деҳқон жорий йилда ҳам анъанага кўра галла экишни муддатидан олдин якунламоқчи.

— Бу йил галланинг “Гром” намини екяпмиз, — дейди фермер охири кўринмайдиган гўза қатор ораларига ишора қилиб. — Бу элита уруғ ҳисобланиб гектарига 60-70 центнер ҳосил бериши кўзда тутилган. Уруғ ерга тушгач, 2 кун ичида сугорамиз. Бир ҳафтада униб чиққан майсага обитобида ишлов берасак, марра бизники. Галлани эрта экишнинг яхши томони кишига майсалаб тушганиб киради, энг муҳими совуқ ва турли касалликларга бардош бера олади. Келгуси йил учун озукасини олиб, ривожланиши ҳам, ҳосилдорлиғи ҳам юқори бўлади. Муддатидан олдин пишиб етилган галла ўрнига такрорий экилар кишига замин яратилади. Бу усул тажрибада синаб қўрилгани боис, такрорий экилар ҳам ёгин-сочинга қолмайди. Бу қишлоқда ашайидиган деҳқон учун йил бўйи кутган хирмонини йиғиштириб олишда, шаҳарда ашайидиган юртдошларимиз учун эса маҳсулотни ўз вақтида етказиб беришда қўл келади.

Абдуғаффор ака бошлиқ фермер хўжалигининг 80 гектар ери бор.

Хўжаликнинг 25 нафар доимий аъзоси мазкур йилда 32, 4 гектар майдонда пахта, 47 гектар майдонда галла етиштириб, пахтадан гектарига 40,5 центнердан 131, 5 тонна, галладан гектарига 60 центнердан 282 тонна дон топириб шартнома режасини ортиғи билан уддалади. Иккинчи теримдаёқ режани бажарган хўжаликка қишлоқдошлардан ташқари, қўшни Янгийўл туманидан келган ҳашарчилар ҳам ёрдам беришмоқда. Эрталаб шийпонда нонушта, тушликда дала бошида қозон-ўчоқда овқат тайёрланади.

— Хўжалигимиз 2000 йилда ташкил бўлган бўлса, дастлаб гўзанинг С 65-24 навини экиб тилга тушган эдик, — дейди Абдуғаффор Акрамов. — Сабаби, гўзанинг бу нави 4-тип тола бериб 110-120 кунда пишиб етилади. Қолаверса, тупроқ, иқлим шароитимизга мос. Ҳар томонлама синаб кўрилган ушбу нав толасининг инжиккалиғи ва мустаҳкамлиғи, тўқимачилик саноатида кўп ишлатилиши боис айнан бизнинг ҳудудимизга тўғри келади. Бугун шартнома режасини ортиғи билан бажарилишини ишчиларнинг кайфиятидан ҳам сезиш мумкин. Чунки давлатта топириллаётган шунча хирмон ортида уларнинг меҳнати ётибди. Эрта баҳордан табиатнинг инжикликларига чап бериб, кетмонини қўлидан қўймай далага опсиққан, ёзининг жазирасида қўли қадоқ бўлиб, экинга ишлов берган, даласига кечалари сув тараган аъзоларимизнинг ораси ушладди. Йил бўйи боримизни бериб кўз тикиб ўтирган ҳосилимиз бўй кўрсатди. Чунки режа бажарилса, моддий манфаатдорлик ҳам шунга қараб белгиланади-да. Галла мавсумида аъзоларимизга 1-2 тоннадан дон берамиз. Такрорий экин учун ажратилган 30, 40 сотих ерда ўзларига керакли маҳсулотларини

сини мустаҳкамлашга қаратган эдик. Мана, орадан 17 йил ўтиб меҳнатимиз самарасини кўриб турибмиз.

Ҳа, қишлоқ мулкдори ҳақ гапни айтди. Кейинги йилларда фермер хўжаликларида замонавий техника орқали ерга ишлов бериш натижасида ишнинг кўлами ва сифати янада ошаётган айни ҳақиқат. Сўз исботи билан деганларидек, Абдуғаффор ака ҳам фермер хўжалиғи қошида “Абдушукур агросервис” хусусий корхонасини очди. Ён атрофида фаолиятини энди бошлаган ёш фермерлар учун бу анчайин қўл келди. Катта фермер ташкил қилган масъулияти чекланган жамиятда оғир техникалардан 2 та ВТ-150 хайдов трактори, 1 та Беларус МТЗ 12-21 трактори, 3 та МТЗ-80 чопиқ трактори, 2 та МТЗ-80 транспорт трактори, 1 та газ 53 самосвал юк машинаси, Т 28х4 транспорт трактори ва 5 та тележка, 1 та “клас доминатор” комбайни бошқа фермер хўжаликлари ҳам хизмат кўрсатмоқда. Ишнинг кўзини билган Абдуғаффор ака техникадан келадиган даромад ҳисобига яна бир тадбиркорликка қўл урди. Ўтган йили Олмазор маҳалласи ҳудудида анчадан бери ташландиқ бўлиб ётган жойни обод қилиб, маҳалладошлар учун замонавий стадион ва тренажёр зали қуриб фойдаланишга топиришга эришди. Бугун маҳалланинг ёшлари сира шаҳарникидан кам

қўшди. Шундан сўнг нафақат Чиноз, балки Тошкент вилаетининг бошқа туманларида ҳам бу навини етиштириш йўлга қўйилди. Институтнинг олим-агроном факультетини битирган малакаи мутахассиснинг суяғи пахтачиликда қотди. Халқ таъбири билан айтганда, тўғма олимлик қобилияти бор бу инсоннинг кузатувлари, тўллаган тажрибалари асосида юртимизнинг тупроқ, иқлим шароитига қараб гўзанинг бир-биридан ҳосилдор ва эртапишар навлари яратилди. Ўғлининг ҳар бир саъй-ҳаракатини синчиклаб кузатиб борган Ўринбой Ҳожи ота ўшанда мана шундай қунарл келишини ният қилганди. “Абдуғаффор, ўғлим, ҳали кўрасан, шундай қунарл келади. Бу ер ўз этасини топади. Ерга меҳр қўйиб, у билан тиллаша оладиган, ўзининг хўжалигини мустақил бошқара оладиган ҳақиқий деҳқонларга берилади”, деган эди. Уста деҳқоннинг орав-ниятлари рўёбини амалда кўриб турибмиз. Мустақиллик йилларида фермерлик ҳаракатига кенг эътибор берилиши, фермер хўжаликларининг кўп тармоқли хўжаликка айлантирилиши, қишлоқ мулкдори имкониятларини янада кенгайтирмоқда.

Бектош ИСМОИЛОВ

Инсон қўли билан яратилган техника мўъжизалари бизни ҳайратлантирмай қўйганига анча бўлди. Жисман соғуқ ҳисобланган ҳар қандай илгор техника воситаси башариётни ўзига шайдо қилиш бариберида гўё унинг туйғуларига ҳам дахл қилаётгандек — эътиборсиз, лоқайд қилиб қўйётгандек. Аччиқ ва очиқ бўлса-да, ҳақиқат шунки, ўзимиз англамаган ҳолда худди ишлатётган матоҳларимиз сингари ҳиссиёлашиб бораётганга ўхшаймиз.

Масалан, бундан 10-15 йил илгари кимнингдир бошига мусибат тушса, албатта ҳолидан хабар олиб йўқлар, ёнида турар, суянч бўлар эдик, таскин берардик. Бугун бунинг осон йўли бор: икки қатор SMS хабари орқали ҳамдардик билдириб қўя қоламиз. Ёки энг муқаддас саналган муҳаббат туйғусини изҳор қилиш учун йигитларимиз ойлар, йиллар давомида

кейин бош ҳарф автоматик тарзда қўйилади. Лекин баъзилар нуқта бўлмаган ҳолларда ҳам бош ҳарф билан ёзилиши керак бўлган сўзларни, қай ҳолларда сўзлар бош ҳарф билан ёзилишини билмайдиган даражага борди. Бу ачинарли ҳолат.

Агар бугунги ёзишмаларимизни қисқа мактубга менгаш мумкин бўлса, унинг қиймати ҳақ ўша даражада деб бўладими? Асло йўқ! Мозийга ва яқин ўтмишга назар соладиган бўлсак, кимгадир мактуб йўллаётган инсон ўзгача эҳтиром ва эътибор билан қўлига қалам оларди. Биттан номасига қайта-қайта кўз югуртириб, матининг маъноси, кўриниши ва албатта хатолари бор-йўқлигини текшириб кўрарди. Хатидан кўнгли тўлсагина уни жўнатишга жазм қилар, шунда ҳам сўзи якунида “Хатолар бўлса улар!” деган жумлани албатта қистриб ўтарди. Бу нафақат ўзига, балки мак-

таклифи билан чиққани эса ҳақиқий фожиадир!

Дунёдаги барча муқаддас тушунчалар борки, биз унга “она” сўзини қўшиб айтмиш: Она Ватан, Она замин, Она ер, Она ТИЛИ! Демак, тилимиз ҳам она каби улуг ва табаррук. Хўш, нега унда биз унинг бузилишига, топталишига, камситилишига жимгина қараб турибмиз, бефарқ ва лоқайдмиз. Нима учун Навоийдек улуг зот алоҳида эҳтиром кўрсатган, аждодларимиз кўз қорачиғидек асраган,

Долзарб мавзу

2 ta margarini 4 st un bn uvog qilas. Faqat puchqda. Pilaga bitta tuxum solas pila tilguncha suv solas. Tuz. Keyin apalashirib xamir qoras. Qolga yopishmidigan yumshoq xamir qilib 2 soat xaladelkhikka qoyib yoyib chetlaridan chiqaqini yigib ustiga sepih un yigib qoyas.

omina

Kichkina somsa togorada qilaman. Puchqda margarini bn un uvog qilib 1 st suvga 1 ta tuxum 1 chimdim tuz solib xamir qoraman. Botta qopketipti

Kremga 2ta malako bn 1tawediry

pichoqda qilingan
napoleon

ТИЛИМИЗГА РАХНА

ҳаяжонини енгилла ҳаракат қилиб, дил розини баён қилиш учун узоқ тадорик кўришгани сир эмас. Бугунчи? Яна ўша икки қатор хабар сониялар ичида қизнинг телефонида етиб бормоқда ва унга муносабат ҳам шу тарзда бўлди. Яъни, бугун биз барча қувончу шодлигимиз, ғаму андуҳимиз, энг инжа силларимизни мана шу SMS хабарлар орқали бўлишмиз.

Ҳа, чиндан-да, бугун бу қисқа хабарлар тўла-тўқис мактуб ҳисобини ўтамоқда. Аслида, уни мактубга тенглаб бўлармикан? Мактуб ва телефондаги ёзишмаларимиз орасида фарқ борми?

— Мактубда ҳарорат бўлади — инсон қалбини ҳарорати. Нега баъзи ижод намуналарини, дейлик, тасвирий санъат асарларини соатлаб томоша қиламиз, қалбимиз қувонч ёки изтиробга тўлади? Айрим ялтир-юлтур, жимжамдор рамкага солинган расмлар эса эътиборимизни тортмайди. Гап руҳда, — дейди журналист Акмал Жумамуродов. — Тўғри, бугун телефондаги ёзишмаларимизда турли шакллар, яъни “смайлик”лар орқали ҳис тўғуларимизни мфодалашга ҳаракат қиламиз. Аммо булар шунчаки шакллар, ҳолос — мактуб ўрнини боса олмайди.

SMS мобил телефонидан матн жўнатиш ва уни қабул қилишга мўлжалланган хизмат тури эканини яхши биламиз. Инглиз тилидаги “Short Message Service” яъни “қисқа хабар хизмати” сўзларининг бош ҳарфларидан олинган бу хизматдан ҳозирда мобил алоқа мижозларининг 40 фоизи фойдаланади. Чунки бу хизмат турининг бир қанча қулайликлари борки, шунинг ўзи унинг омаллашишига кенг йўл очган. Масалан, ўчириб қўйилган, хизмат доирасидан ташқари бўлган ва банд бўлган алоқа воситасига юбориш мумкинлиги билан ҳам унга бўлган эҳтиёж катта. Бундан ташқари, глобаллашув замонида бу хизмат турининг шундай янги авлодлари дунёга келдики, айнан ёзишмаларга асосланган алоқа воситаларининг саногидан ҳам адашиб кетиш мумкин: телеграм, инстаграм, ватцап ва ҳоказо. Афсуски, инсониятнинг оғирини енгил қилиш йўлида кашф қилинган ушбу хизмат турлари бугун бизга фақат фойда келтиряпти, дея олмаймиз.

Бу ҳақда тилшунос Равшан Жомонов шундай фикр билдирди:

— Бугунги ёзишмалар инсоният учун энг олий неъмат бўлган тилга раҳна сола бошлади. Тилга, ёзувга бўлган ҳурматсизлик, эътиборсизлик кучайди. Хеч ким инкор эта олмайди-ган ҳақиқат — шу. Масалан, алифбо-миздаги “ў”, “қ”, “ғ”, “х” ҳарфлари аксарият ёзишмаларда қўлланилмайди. Бундан ташқари, телефонда нуктадан

СОПАЁТГАН ЁЗИШМАЛАР

тубни қабул қилувчиға бўлган ҳурматнинг ёркин ифодаси бўлган десак, янглишмаймиз. Хўш, бугунчи? Бугуннинг теакор, турли безак ва қулайликларга бой бўлган мактубларининг аҳволи қандай? Келинг, улардан бирини эътиборингизга ҳавола қиламиз.

“3qun ke4a ne9a kelmadin. Sani vaive hutdid urtola bilan. Xamakeldi san bilan Sol kemadila.”

Ҳа-а-а, бугуннинг ёзишмалари мана шундай ажабтоғур ва уятли. Афсуски, биз ёзаётган матинимизнинг маъно-мазмунини у ёқда турсин, ҳатто оддий имло хатоси учун ҳам бош қотирмаямиз. Мана бундай ўқиб бўлмайдиган даражада хато ва камчиликларга бой бўлган хатларимиздан хижолат тортмаямиз, истиҳола қилмаямиз.

Бу каби ёзишмаларга шу қадар ўрганиб кетдикки, улардаги хатоларни кўларимиз кўриб туриб, илғамайдиган, онгимиз таҳлил қилмайдиган даражага етдик. Оғриқли томони шундаки, хатпарастлар томонидан ўйлаб топилган рақамлардан иборат кўштироқ ичидаги янги алифбони ҳам жимгина қабул қилаётгандекмиз.

Ўйлаб қоласан киши, тилга бўлган бу ҳурматсизлик, бу ориятсизлик, бу ёппасига саводсизлик ким томонидан жорий қилинди? Қаердан пайдо бўлди?

— Бу жуда оғриқли нукта, — дейди куйиниб, филология фанлари доктори, профессор Зулхумор Холмонова. — Биламиз, илгари стенография деган фан бўларди. Нутқлар, суҳбатлар у асосда қисқартирган ҳолда ёзиб олинарди. Улгуриш учун-да! Лекин ҳеч қачон ўша қисқартирилган ҳолда омма эътиборига ҳавола қилинмасди. Бугунги ёшларнинг ёзишмаларини худди шундай стенография дейиш мумкин. “Ассалому алайкум!” жумласининг ўрнига “ас. ал.”, “Ва алайкум ассалом”нинг ўрнига “в.а.”, “била”нинг ўрнига “бл”, “керак”нинг ўрнига “кк” ва ҳоказо. Нима бу? Баъзи ёшларнинг ўзлари ёзишмаларида қўллаётган тушунсиз ҳарфларни ўзбек алифбосига киритиш

унинг бойиши ва ривожда жонбозлик қилган тилимиз ва унга боғлиқ қадриятларни ўзимиз тупроққа қормоқчи бўлямиз? Нахот, бизнинг тилимиз аллақандай белги ва рақамларга муҳтож бўлса?

— Ўзбек тили ўз тарихи, ўрни ва мавқеига эга бўлган тиллардан ҳисобланади, — дейди таржимон Рустам Жабборов. — Агар дунёда 6800дан ортиқ тил борлигини инобатга олсак, улардан атиги 102 таси давлат тили мақомига эга. Шу жумладан, ўзбек тили ҳам. Мана шунинг ўзи ўзбек тилининг қай даража юксаклигини билдиради. Афсуски, бугун биз тилимиз ва ёзувимизни янада бойитиш, жозибасини ошириш ўрнига аксини қилаётгандекмиз. Бизнинг тилимиз “sh” ҳарфи ўрнига “w” ёки бўлмаса “ch” ҳарфи ўрнига

4 рақамини қўллайдиган даражада қашшоқ эмас! Мана шу ҳолда ёзаётганлар “s” ва “h” ҳарфи ўрнига битта “w” ҳарфини қўллаб вақтдан ютаётганини айтиди. Битта ҳарф ёзиш учун қанча вақт кетиши мумкин? Ярим сониями? Шу ютмоқчи бўлган ярим сония оша тилимизни яқсон қилишга арзийдими?

Энг даҳшатлиси шундаки, бу нуқсон ва фожиадан уялиш ўрнига шу чаласаводлик билан ўзгаларга маслаҳат бераётганлар, нимадир ўргатишга уринаётганлар ҳам бор. Мана, ўқинишга уриниб кўринг, бирор нимага тушунармикансиз?

“2 ta margarini 4 st un bnuvoqqilas. Faqatpichoqda.Pilagabitatuxumsolas pila tilgunchasuvsolas...”

Биламизки, тил ривожда, бойишида ва дунёда маълум мақомга эга бўлишида бадий адабиётнинг ўрни жуда катта. Яна, айнан бадий адабиётда мактуб салмоқли ўрин тутади. Алоҳида жанр сифатида ўрганилади. Ана энди мана бу мактубдаги бадий асар намунасига назар солинг. Бугуннинг мактубида зор-зор йиғлаётган гўзал, улугвор шеър бу...

Wodon kunim Sul otgan sen 4e4ak otgan izim9a

Nolonkunim yupat9an sen 100ln9 bosib 100lm9a

Агар уни ўқинишга тишингиз ўтган бўлса, Ўзбекистон халқ шоири Мухаммад Юсуфнинг “Улуғимсан, Ватаним!” шеърдан парча эканини англагандирсиз? Бу ҳолни не деб аташ мумкин? Шуми, адабиётга, тилга, улуг шоирга ҳурмат? Минг афсуслар бўлсинки, бугун биз айнан мана шундай ёзишмаларимиз орқали ўзбек миллий адабиётининг, не-не улуг зотларнинг юзига оёқ қўйяпмиз.

Маълумотларга кўра, биз энг кўп информაციани кўз орқали оламиз ва айнан кўз орқали олинган ахборот онгимизга тез муҳрланади. Энди табиий савол туғилади. Бу каби гиж-гиж хато бўлган ёзишмаларни тинимсиз кўраверишнинг онгимизга, руҳийтимизга таъсири қандай?

— Табиийки, тинимсиз равишда бу каби хато ёзувларни кўравериш бола миёсига “Бу табиий” деган информაციани беради ва унда кўнмика ҳосил бўлади, — дейди психолог Наргиза Миращулова. — Қарабсизки, унга оддий қарай бошлайди. Натижада ўзидан кейинги авлодга буни шу ҳолича еткази. Аслида бизнинг яхши фазилатимизни ҳам, ёмон жиҳатимизни ҳам айнан бугунги авлод кейинги авлодга еткази. Шунинг учун бугунги авлоднинг бундай ёзишмалардан тийишимиз лозим.

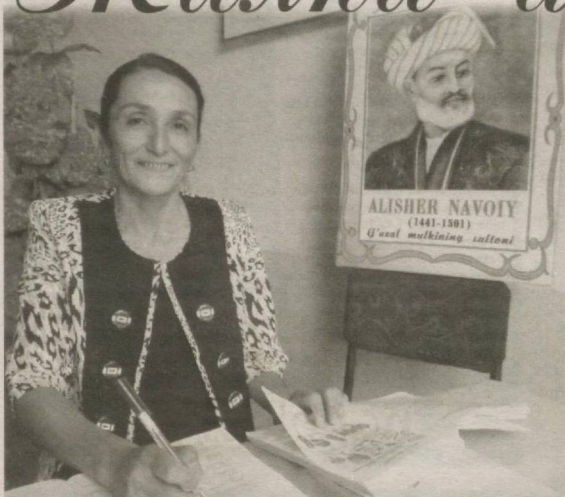
Муаммонинг ташвишли жиҳати шундаки, бугун бу каби ёзишмалар айнан ёшлар ўртасида авж олган. Агар юртимиз аҳолисининг олтимиш фоизини ёшлар ташкил этилиши ва улар келажак ворислари эканини инобатга олсак, бу муаммо тилимизга, маънавиятимизга, адабий меросимизга қай даражада таъсир қилишини чамалаб кўраверинг.

Биз маънавияти юксак, ҳар жиҳатдан дунё аҳлига ўрнак бўладиган улуг халқимиз. Уч минг йиллик тарихга эга Ватанимиздаги ҳар бир қарич ер, ҳар бир неъмат, ҳар қандай қийматга эга маданий ва маънавий мерос ва албатта, ҳар қандай муаммо учун ҳар биримиз дахлдор ва масъулмиз. Шу жумладан, онадек муқаддас бўлган тилимизга, ёзма ва озаки нутқимизга ҳам. Зотан, мана шу тил бизнинг қилмишимизни, нимага қодирлигимизни бутун дунёга кўрсата оладиган буюк воситадир. Шундай экан, уни топпашга, камситишга, йўқ қилишга уринишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ! Зеро, тил бу — биз, ўзимиз, ўзалимиз!

Наргиза УСЎНБОВА,
журналист

21 октябрь – она тилимизга Давлат тили мақоми берилган кун

Жилни асраш бурчимиз

Тил – дил калити. Биринчи Президентимиз Ислам Каримовнинг маънавий жасорати туфайли бундан 27 йил муқаддам, ҳали шўро мафкурачилари отдан туш-

маган бир пайтда, Ўзбекистон Республикасининг “Давлат тили ҳақида”ги қонуни қабул қилинган эди. Бу бизнинг мустақиллик сари ташлаган дастлабки, бироқ дадил

қадамимиз бўлган. Шундан буён ҳар йили 21 октябрь юртимизда тил байрами сифатида кенг нишонланади.

... Озода Рустомовада ўқитувчи бўлиш орзуси Ғузор туманидаги 14- мактабда ўқиб юрган кезларидаёқ уйғонган эди. Шу боис устози раҳматли Дўстқул Тўхтаев дарс бераётган ўзбек тили ва адабиёти фанига қизиқиши ортиб борди. Адабиёт намоёндаларининг иқдодини катта қизиқиш билан ўрганди, асарларини мутлоаа қилди.

Қарши Давлат университетининг филология факультетини битиргач, тумандаги 14-, 51-мактабларда фаолият кўрсатди. 2000 йилда янги ўқув йилини Муборак туманидаги 1-мактабда бошлаб, тажрибали ва талабдор муаллима сифатида ёшларга она тили ва адабиёти фанидан сабоқ бериб келмоқда.

Мактабда фан ойлиги доирасида Давлат тили қабул қилинган кунга бағишланган “Она тилим – жону дилим”, “Тил – дил калити”, “Тилга эътибор – элга эътибор” сингари тadbирлар ўтказилмоқда. Шунингдек, расмлар ҳамда иншолар танлови ҳам тadbир режасидан жой олган. Ҳар бир фанга атаб бурчаклар ташкил этилган. Мактабда ўзбек ва рус синфлари бўлиб, дарслар ҳар икки тилда олиб борилади. Фарангиз Дилназарова, Сарвиноз Хўжамбердиева, Суннат Амиров сингари ўқувчилар “Вилимлар беллашуви”да фаол иштирок этиб, фахрли ўринларни эгаллашди ва мактаб маъмурияти томонидан рағбатлантирилди. Бу эса ўқувчиларнинг фанларга бўлган қизиқишини янада оширмоқда.

–Биринчи Президентимиз ташаббуслари билан пойтахти-

мизда Алишер Навоий номидаги ўзбек тили ва адабиёти олийгоҳининг ташкил этилгани миллатимизга, миллий тилимизга бўлган юксак эътибор ифодасидир, – дейди Озода Рустомова. – Бу жуда яхши. Аммо кўнглимизни хижил қиладиган айрим камчиликлар ҳақида гапирмаса бўлмайди. Қўча ва хиебонлардаги паннолар реклама маҳсулотлари, пештоқлардаги ёзувларда кўплаб имловий хатолар учрайди. Бу ҳар қандай киши кўнглини огритади.

Ҳа, ўқитувчининг куйинганича бор. Зеро, тил миллат мулки. Бу тилини асл ҳолида асраб-авайлаш ва келажак авлодга етказиш нафақат зийлларимизнинг, балки шу юртини севган ҳар бир кишининг вазифаси, бурчи.

Шавкат СУЛТОНОВ,
“Оила ва жамият”
мухбири

КАТТАЛАР УЧУН “ТЕЗ АЙТИШ”

ёхуд тилимизни “бураб” ташлайдиган иборалар
қаердан пайдо бўлаяпти?

“Ғани ғилдиракни ғизиллатиб ғилдирадди”, “Оқ чойнакка оқ қопқоқ, кўк чойнакка кўк қопқоқ”, “Қишда кишимиз пишмасмиш, пишса кишимиз - қишмасмиш”... Болалигимизда шулар каби “тез айтиш”лар айтиб, ўйнардик. Бу шунчаки ўйин бўлиб қолмасдан, тилимизни, нутқимизни, талаффузимизни ростилашга, раволаштиришга хизмат қилгани, шубҳасиз.

Аммо кейинги йилларда тилимизда айрим “тез айтиш”намо антиқа ва ажаб-товур иборалар пайдо бўлдики, улар болалар тугул, катталарнинг сўраб қолди. Қўлимга берган матнни кўриб, ажабландим: “... туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлимига қарашли 25-умумий ўрта таълим мактабининг...” Эҳ-ҳе, битта дафтар муқовасига шунча асыасо дабдаба...

Ўғлимнинг айтишича, ҳамма ўқувчилардан шундай ёзиш талаб этилётган экан. Биратўла вазирилқдан бошланмабди-да, дедим. Шунчаки “... туманидаги 25-мактаб” деб қўя қолса, олам гулистон эмасми?

Бир пайтлар оддийгина “халқ таълими бўлими” деб аталган муассаса номи ана шунақа узундан-узоқ бўлиб, ўзгариб кетибди. Мактаблар пештоқларидаги лавҳаларда эса унинг қисқартмаси пайдо бўлди: “...вазирлиги... ту-

ман ХТМФМТ ва ТЭ бўлими...”. Ўқиб кўриб, ҳеч тилим қовушмади. Бунақа “оҳанжама” ибораларни ўзимизга кашф қилиб олаверсак, “облУНО”, “райОНО” каби алмисоқдан қолган атамалардан қутула оламизми?

Хўш, айтилик, халқ таълими бўлимлари фаолиятининг йўналишлари қайсидир меъёрий ҳужжат асосида ўзгаргандир. Лекин бу унинг номида тўлиқ акс этиши шартми? Масалан, биргина маҳалланинг ўнлаб вазифалари бор. Уларнинг ҳаммасини “Чармгар... маҳалласи” атамасидаги “уч нукта” ўрнига қўйиб кўринг-чи. Бўлмаса, тасаввур қилиб кўринг-а, шундай атамани: “Эшмат Тошматов” пахтачилик, ғаллачилик, чорвачилик, боғдорчилик, асаларичилик, балиқчилик, нон ва нон маҳсулотлари ишлаб чиқариш, гўштни қайта ишлашга ихтисослашган фермер хўжалиги...” Чарчаб кетмадингизми?

Тилшунослигимизда “аббревиатура” деган ибора бор. Ўзбекистон Миллий энциклопедиясида унга “лингвистикада сўз бирикмаларини қисқартириб, ҳосил қилинган сўзлар”, деб таъриф берилади. Аммо қисқартмаларда ҳам мантиқ ва тилимизнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олиниши керак эмасми?!

Тилда имкон борица ихчамликка интилиш аъянаси мавжуд. Аммо “ХТМФМТ ва ТЭ” дегани қанақасига ихчамлик бўлсин?

Тўғри, меъёрий ҳужжатларга асосланиб, иш тутган яхши. Аммо оддий мулоқот ва ёзишларимизда ихчамликка, оддийликка интилганимиз маъқул эмасми?

Бугун тараққиёт меъаси бўлган ОАВ, ЮНЕСКО, МДХ, ДТМ, ЭХМ, РР сингари қисқартмалар тилимизга жадал сингир бора-япти. Ва истифода этиш қулайлиги учун қабул қилинапти. Аммо ноқулайлари томоққа тош бўлиб қадалади, холос.

Дарвоқе, сўзимиз ниҳоясида сизлар учун яна бир-икки “тез айтиш”ларимиз бор.

Болаликни эслаб, би-и-ир машқ қилиб кўрасизми:

СВОЖЖДЛҚҚ, ВПҚҚТОМОИ, ШТБХ...

Тилдан эҳтиёт бўлинг, тилдан...

Луқма

ТИЛ БИЛГАН ДИЛ БИЛАР

Суннат Жунусов (Қозоғистон):

– Ўзбек тилини ўрганишга анча қийналганман. Кўп сўзаларни талаффуз қилишга қийналдим, курсдошларим эса доимо гап тузилишидаги ва талаффузимдаги хатоларни тузатишиб, менга ёрдам беришарди. Кейинчалик ўзбек тилида бадиий ва шеърий асарлар ўқий бошладим. Масалан, Худойберди Тўхтабоевнинг “Сарик девни миниб” асари ва Шукур Холмирзаевнинг “Ўзбек характери” ҳикоясини қайта-қайта мутлоаа қилдим. Ҳозирда ўзбек тилида бемалол гаплаша оламан.

Мухаббат Анматова (Туркменистон):

– Ўзбек тилини ўрганишда қийналмаганман. Сабаби, болалигимдан ўзбек фильмларини ёқтирдим, қайта-қайта томоша қилардим. Ўзбекистонга келганимдан бошлаб, шу тилда қийналмасдан мулоқотга кириша олдим. Аммо бадиий асарлар ўқишда бироз қийинчиликларга дуч келаман. Айниқса, эски ўзбек тилидаги асарлар мен учун мураккаб. Бироқ бу тилни мукаммал ўрганишимга тўсқинлик қилмайди.

Ни Пенг Пенг (Хитой):

– Ўзбек тилининг грамматикаси жуда мураккаб. Кўп ҳолларда гап тузишга қийналаман. Масалан, феълларнинг турланishi ва эгалик кўшимчаларини қўшишда доимо янгилашман. Бироқ, сўз бойлигимни янада ошириш учун жуда кўп сўзлар ёдлаб, уларни кундалик мулоқотда қўллангман.

Ну Хуи Жиа (Хитой):

– Аслида, ўзбек тили хитой тилига қараганда осон. Чунки, бизда алифбо ўрнида минглаб ироглифлар мавжуд. Ўзбек тили лотин алифбосидан фойдаланганлиги сабабли, ҳарфларни ўрганиш осон ва қулай. Фақат айрим товушларни талаффуз қилиш қийин. Масалан, Q ва NG товушлари. Талаффузимни яхшилаш учун, ўзбек тилидаги қўшиқларни тинглайман.

Меҳрангиз ҒАНИЕВА,
ЎзДЖТУ халқро журналистика
факультети талабаси

Нуриддин ЭГАМОВ

Аҳмад АЪЗАМ ТИЛ НОМУСИ

Таниқли адиб, раҳматли устозимиз Аҳмад Аъзамнинг "Тил номуси" китоби жамоатчилик орасида қизгин муҳокамаларга сабаб бўлган эди. Анчадан бугун йиллиб ўтган, айтилиши лозим бўлган, негадир мутахассислар – тилшунос олимларимиз айтишни эп билмай келаётган гаплар битилган мазкур рисолада она тилимизнинг тарихи, бугуни ва келажги ҳақида муаллифнинг кузатишлари, фикр-мулоҳазалари баён этилган.

Авом тилини, дўппини ечиб ўйласак, халқнинг ўзи бузмайди, бузадиган ёт истилоҳ-ибораларни бу тирок оқим устига биз – қалам ақли сочамиз, халқ эса уларни ўз талаффузига мослаб, сўзлашув нутқида кўшиб олиб ишлатаверади. Мана, масалан, "варақа", "хуруши" (камшир-

лар "қуруқ чўп" ҳам дейди), "карчўпка" сўзларининг асли русчада нима бўлганини бирдан англаш қийин: "варақа" "ворохоохиститель" (кўсак чўши ускунаси)дан, "хурушин" ё "хурушчўп" – "Хрушчѐв"... "Карчўпка"ни болалигимда гўзанинг чўпини илдизидан қирққани учун ўзимизнинг

"чўп"дан олинган деб ўйлар эдим, бу сўз "корчѐвка", "корчеватель"дан экан. Матбуот тилидан ўзимиздаги сихмола "борона" деб кирган, халқ "барана" деб қўллаётган. Кенг омма учун бегона сўз кириб келди ё ўз сўзини бузиб ишлатаптими, унча фарқи йўқ, истилоҳ ўз ва-

зифасини бажарса кифоя, лугавий маъноси сўзининг аъмоли бўлаверади. Тилимиздаги талаффуз қонуниятлари билан ҳисоблашмай қандай бўлса, шундайлигича кири-тилган сўз-атамаларни халқ ўз лаҳжасига мослаб олган. Бу ҳам ғалати жараён – жуда кўп хорижий тилларда чет сўзлар туб жой аҳоли (титуд миллат) талаффузига мувофиқ қилиб истеъмолга кирилади, биз эса ҳатто бошқа туркий тиллардан ҳам фарқи ўлароқ, асл ҳолида, ҳатто бирон товуп харфини ҳам ўзгартирмай оламиз: "эмпириокритицизм", "коммуляция", "коммуникация" ва ҳ.к. Биз қалам аҳли "цемент" деб ёзамиз, халқ эса "семон" дейди, биз "целлофан" деб ёзамиз, авом эса "салафан" деб кетаверади. Халқнинг айтгани тўғри, чет

атамани унинг талаффузига зўрлаб тикиштирган бизники нотўғри. Япон насронийлари Исо алайҳис саломни "ЭсуКиристо" ("ЭсуКиристо-сама") деб ўз талаффузларига мослаб ёзадилар. Бу билан ўзлари сиғинадиган Иеусу Христосга шак келтирган бўлмадиларку. Биз ҳам рус тилиданми, бошқа тилларданми бизда ўзи бўлган, муқобил атамаси йўқ истилоҳларни тил талаффузига мослаб олсак бўлмайми? Хўп, дейлик, "целлулоид"ни ким шундай талаффуз қила олади? "Эмпириокритицизм" деган мўътабар мафкура сўзини бари бир "импракритизм" деб кетган эмасмиди? Ёзамада бир хил ёзиб, оғзакида бошқача талаффуз этиб, тилимизни қийнаб бораверамиз.

"ТАЛАБА", "ЗОБИТ", "ТИББИЁТ"

ёхуд қимматга тушган хатоларимиздан тўғри хулоса чиқарайлик

Очигини тан олиш керак, интернационал сўзларни ўзбекчалаштириш баҳонасида арабчалаштиришдан кўп маънавий зарар кўрдик. Тўғри, тилчилар жим тургани йўқ, ўзаро баҳс олиб боришмоқда, гоҳида кенг жамоатчиликка керак бўлмаган масалаларда ҳам ҳатто. Эргашган қўшма гапнинг ёки морфеманинг лингвистик мақоми реаллашувининг қандайдир икки-чиркир жиҳатини аниқлаш балки илмга керакдир, элга-чи? Халқ ишлатаётган тилни, атамаларни ким ўйлайди? Дунёда кенг истеъмолдаги халқаро сўзларни ўзгартирish керак экан, уларни арабча эмас, оддий эл тушунадиган ва айта оладиган муқобилини танлаш мумкинми? Ёки тилимиз камбағаллигидан тушунарсиз арабча истилоҳлар қўлланилганими? "Алпомиш" каби бебаҳо дурдоналаримизда юзлаб асл ўзбекча сўзлар, атамалар мавжуд. Оддий элга бобосининг тилини ёдга солувчи оғзаки ижодаги жайдари сўзлар жондек туюлиши турган гап. Оддий халқ бундай сўзларни яйраб, ўйнаб-қулиб ишлатади. Ёки улардан кўра арабча сўзлар муҳимроқми? "Биз, тилшунос олимлар фақат илм билан шуғулланамиз, бундай нарсаларга аралашмаймиз", дегувчилар бордир эҳтимол. Бироқ, илм фақат илм учун эмас-ку. Фан бутун дунёда одамлар мавфаятига хизмат қилади. Ўзининг қобилиятига ўралашиб қолган, халқдан, жамиятдан узилган илмдан не фойда, ваҳоланки, тилшуносларнинг қиладиган амалий ишлари жуда кўп, айнан атамашунослик масаласида ҳам.

Университетда ўқийдиган ёшлар расмий равишда "талаба" деб атаб келинмоқда. Бу арабча атамаси ўзбек тилидаги "ўқувчи", "ўрганувчи", "тингловчи" маъносига яқин. Ўтмишда мадрасада таҳсил оладиган ўқувчиларга талаба дейишган. Кўплаб Ғарб мамлакатларида университетда ўқийдиган ёшларни "студент" деб аташади. Бу сўз лотинча (studens) бўлиб, интилувчи, ўқувчи, истовчи каби маъноларни англатади. Умуман олганда университетларда ўқийдиган ёшларни ўқитгандан кейин ўзбекча "ўқувчи" (негадир "ўқувчи" деганда фақат мактаб ўқувчисини тушунамиз) ёки ривожланган давлатлардаги каби "студент" деб аташ маъқул эмасми? Университетда ўқийдиган замонавий ёшларни "талаба" деб аташимиз чет элликларни кўшёр тортиртириши, нотинч бўлган хўшёр давлатдаги "толиблар"ни эсла-

тиши мумкинмасмикан?

"Офицер" сўзи ўрнига қўлланилаётган "зобит" сўзи халқни ва ватанини омон сақловчи, тартиб ўрnatувчи деган маънони англатади. Лекин бу сўзнинг иккинчи, "забт этувчи", "босқинчи" маъноси ҳам йўқ эмас-да, биродарлар. "Зобит" ўзбекча сўз эмас, арабчани билмаганлар бунга аҳамият бермас, билганлар-чи? Қандай фикрга боришаркан? Асл ўзбек тилидаги ҳарбий атамаларнинг кўпчилиги билан ҳеч бир тил беллаша олмас керак. "Бек", "ясовул", "қурбоши", "юзбоши"... жуда кўп бундай атамалар, руслар ишлатадиган "полк" ("бўлук"), "авангард" (авангар) атамалари ҳам ўзбекча сўзлардан олинган.

ТИББИЁТНИ ЁКИ МЕДИЦИНА?

Медицина деб аталиб келинган соҳа ҳозирда расмий "тиббиёт" номи билан юритилади. Икки ном ҳам мазмунан одамларни даволашга, соғломлаштиришга қаратилган соҳани англатади. Бироқ, бу номланишларнинг қайси бири тарихимизга яқинроқ, дунёвий атамашунослик талабларига ўнғайроқ, тўғрироқ, дейилса, "медицина" атамаси "тиббиётга" нисбатан ҳар жиҳатдан устун эканлиги маълум бўлади.

"Тиббиёт" атамаси арабча сўз бўлиб, даволаш илмининг кўлиқ шаклини англатади. Бу атама асосан ўрта аср араб мафқураси таъсирида бўлган ҳудудларда истеъмолда бўлган, ислом кенг ёйилмаган чекка ҳудудларда яшаган даволувчи бахшилар орасида чўкмоқ, тўзўмоқ деб, кейинчалик, Абу Али ибн Синодан мадад тилаш маъносидан "мадади сино" номлари билан қўлланилиб келинган атама ўзбеклар аждодларидан руслар ва европаликларга ўтган. Европалик тилшунослар таъсирида ёзилган замонавий лугатларда "медицина" сўзининг келиб чиқишини лотин тилида мавжуд бўлган "medicus", сўзи билан боғлашади. Лотин тили лугатларида "medicus" сўзи мавжуд бироқ у – «ўрта» деган маънони англатар экан. Агар ростдан ҳам лотин тилида "medicus" сўзи медицина сўзига алоқадор бўлиб, унинг келиб чиқишига оид ҳеч қандай изоҳ бўлмаса, унда уни бемалол Европада Авиценна номи билан машҳур бўлган ва асарлари XIX аср сўнгги қадар кўхна қитъада медицинага оид асосий дарслик ва манбалар вазифасини ўтаган аждоҳимиз врач, фармацевт, олим, шоир ва файла-

суф Абу Али Хусайн ибн Абдуллоҳ ибн Сино номи билан аталгани ҳақиқатга яқин бўлиб чиқади.

29 фан соҳасига оид 450 асар ёзган алломанинг ақлу заковатига бутун дунё лол қолиб турган бир замонда биз нима учундир даволаш соҳасини халқроқ моҳият касб этган "медицина" атамаси билан эмас, балки арабларнинг ўзлари ҳам ҳозир қўлламайдиган "тиббиёт" сўзи билан номламоқдамиз. Ахир "тиббиёт" атамасидан кўра бизга "медицина" сўзи яқинроқ, у даволаш илмида тенгсиз бўлган бобомиз номини ёдга солади-ку. Қолаверса, ҳозирги глобаллашув жараёнида ҳам бутун дунё олимлари ишлатадиган халқаро термин "медицина"ни қўллаш ҳар жиҳатдан тўғри ва қўлайдир. "Медицина" атамаси чет элликларга бизни англашга, бизларнинг эса уларга мазкур соҳани тушуниришимизга, ўзбек тилида ёзилган расмий бланкалардаги тамгаларни ўқиб моҳиятни билишга, махсус машиналардаги ёзувларни тушунишга ҳеч қандай тилмочсиз ёрдам беради. Қолаверса, тиббиёт соҳаси вакиллариини мантанига атамага мос равишда "табиб" деб аташга тил айланмайди, замонавий врачни ўрта асрларда фаолият олиб борган табибга ўхшатишга ҳеч ким талабгор эмас, ундай мутахассисни медицина сўзига мос бўлган медик сўзи билан атаймиз. Умуман олганда барча соҳаларда қадим арабча сўзлардан ясалган атамаларни қўллашда эҳтиёт бўлиш зарур, агар маълум бир халқроқ атаманинг соф ўзбекча муқобили бўлмаса, яхшиши уларни кўр-кўрона арабчалаштиришдан тийилиш ва ўз ҳолича қолдириш керак. Чунки университетни "дорилфунун", аэропортни "тайёрагоҳ" деб арабчалаштирганимиз, сўнгга яна ўз ҳолига келтирганимиз қанчалик маънавий ва моддий зарар етказганига ақин тарих гувоҳ.

Медицина атамаси бизга алгоритм, алгебра соҳалари номлари каби қадрли, буюқ тарихимизни, жаҳоншумул аллома аждодларимизни доимо ёдга солиб туради, улар билан мағрурланиш ҳиссини пайдо қилади, кўзалари ёниб турган ёш авлодни катта шиддат ва шижоат билан буюқ келажакни қуришга илҳомлантиради, даъват қилади.

Эркин МУСУРМОНОВ,
филология фанлари номзоди,
адабиётшунос

СЎЗ ҲАҚИДА СЎЗ

Қанча десанг, менинг бермоғим даркор.

Яна ҳам сўрасанг устаси гилкор.

"Алпомиш достонининг изоҳли лугати"да мазкур байтдаги гилкор сўзи

– иморатга нақш берувчи уста маъносини билдиради, дейилган.

"Ўзбек тилининг этимологик лугати"да бу сўзга изоҳ берилмаган. Аммо унинг ўзаги қуйидагича шарҳланган: гил "тушроқ", "лой" маъноларини англатадиган бу от форсча-русча лугатда гел, тожикча-русча лугатда гил шаклида, "Ўзбек тилининг изоҳли лугати"да ҳам гил шаклида келтирилган. Бу от ҳозирги ўзбек тилида деярли ишлатилмайди.

"Ўзбек тилининг изоҳли лугати"да:

ГИЛКОР (форсча – бивокор, сувоқчи; кулол) Ганч ёки алебастрдан нақш ясоччи мутахассис; ганчкор уста, дейилган.

Мисол:

Бухоридан келмиш сангтарош,
Фарғоналик гилкор ҳам бунда.

(Мухаммад Алининг "Гумбаздаги нур" асаридан).

Ушбу мисолдан кўринадики, "Этимологик лугат"да айтилганидек, гилкор сўзи истеъмолдан деярли чиқиб кетган бўлса-да, вазн талаби ҳамда давр колоритини бериш мақсадида бадий асарларда қўлланар экан.

Қайсардайин бордир анинг савашини.

Шундай кунда ўлмоқ гушпининг иши.

"Алпомиш достонининг изоҳли лугати"да мазкур байтдаги гушпи сўзи – мактанчоқ, ҳовлиқма маъносини билдиради, дейилган.

"Ўзбек тилининг изоҳли лугати"да:

ГУШПИ биринчи маънос – шевада ҳовлиқма, шомша-шомар экани; иккинчи маъноси ҳам шевада бўлиб, қалин пахтали чопон, тўн маъносини билдириши айтилган.

Мазкур байтда гушпи сўзининг ҳовлиқма, мактанчоқ, шомшалоқ маъноси кўзда тутилган.

Мисол:

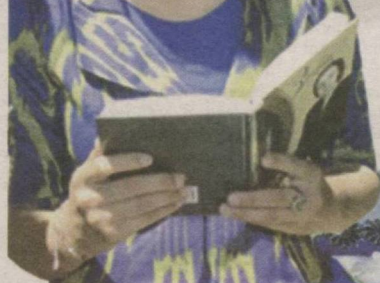
Очил Куч гушпироқ одам, гапга тез учайди.

(Мурод Мухаммад Дўстнинг "Галатепага қайтиш" асаридан)

Дамин ЖУМАҚУЛ

КИТОБ - КЕЛИНЛАР СЕПИГА КЎРК БЎЛСИН

Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси томонидан “Ҳар бир келин сарпосида китоб бўлишига эришайлик” ташаббуси илгари сурилгани кўпчиликнинг дилидаги иш бўлди.

Ота уйимда чинакам кутубхона бор, десам хато бўлмайди. Болалик чоғларимда дадамнинг нима сабабдан бу қадар кўп китоб йиғишини ва нима учун бўш вақтларини муталаага сарфлашини унчалик тушунмасам-да, бироқ бунинг яхши иш эканини ҳис қилардим. Йиллар ўтиб, ҳаётни англаш жараёнида бунинг замирида буюк қудрат борлигини билдим.

Болалигимдан китоб муталаасига ўргандик. Дадамнинг “қайси китобни ўқидингиз, қизим?”, дея сўраб, ўша асар мазмунига қизиқишлари тобора мени китоб оламига ошурфга этарди. Катта-катта асарларни тушуна бошлаганимда эса аллақачон ашаддий китобхонга айланиб бўлгандим. Турмушга чиққач, табиийки, ўз китоб жавонимни ташкил қилдим. Китоб нафақат менинг, балки ҳар биримизнинг ҳаётимизда муҳим аҳамият касб этади. Қани эди, барчамиз, айниқса, қизлар китобга дўст бўлса, деб ўйлардим.

Келин сарпосига китоб қўшиш ҳақидаги ташаббусни эшитиб, очиги,

жуда қувониб кетдим. Бу ташаббусни, албатта, кенг ёйиш ва уни тезроқ ҳаётга татбиқ этишимиз лозим. Чунки китоб инсон тафаккурини, маънавиятини юксалтиради.

Аёлларимизнинг келажакимиз ағалари бўлган ёш авлод тарбиясидаги ўрни ва ролини ҳисобга оладиган бўлсак, уларнинг маънавияти қай даражада юксак бўлиши миллатимизнинг эртасини белгилаши, шубҳасиз.

Китобнинг инсон заковатида, таълим-тарбиясида, одоб-ахлоқда нечоғли катта ўрин тутуши асрлар давомида англанган ҳақиқатдир. Хўш, бутун ёшларимиз, айниқса, қизларимиз ана шу ҳақиқатни қай даражада тушуниб етмоқда? Улар китоб ўқияптиларми?

Ҳозир тўртта аёл бир бўлса, албатта, келинлар сепидан, олинаётган қимматбаҳо мебелар, дангиллама тўйлар ҳақида гап кетади. Афсуски, бўлажак келиннинг маънавияти, унинг китоб ўқиш, ўқимаслиги ҳақида ҳеч қачон тапирилмайди.

Маҳалламизда довруғи узокларга ёйилгудай тўй бўлди. Қизнинг сепу-

сарпоси ҳамманинг оғзига. Бахтини пул, бойлик билан ўлчовчи ота-она, қуда-анда маънавий бойлик тўғрисида ақалли ўйлаб ҳам қўйганлари йўқ. Мулоҳазали ўқитувчи кўшнисининг “сеп-сидирга 3-4 та турмушда керакли китобларни ҳам қўшиб қўймайсизлар-да”, деган гапи тўй ағаларининг масҳаромуз кулгусига сабаб бўлди. Оғиздан оғизга ўтиб маҳаллага ёйилган бу гапга кимдир қўшилди, айримлар “Сепда китоб нима қилади?”, деб хайрон бўлди.

Аслида, китоб яхши устоз, энг яхши сирдош, энг яхши ҳамроҳ эканини ҳатто англамаймиз ҳам. Ўқиган, уққан қиз одоб-ахлоқдан хабардор бўлади. Шундан келиб чиқиб, қизларни турмушга узатишда уларнинг сепига, албатта, китоб қўшиш лозим ва бу масалага ҳар бир юртдошимиз муҳим жиҳат деб қараш керак.

Келиннинг сепида пазандалик сирлари, ораста уй тутуш, эру хотин муносабатлари, қайнона-қайнота ҳурмати ҳақидаги китоблар бўлса, мақсадга мувофиқ бўлади, – дейди Андижон шаҳридаги 3-оилавий поликлиника бош шифокори Муҳаррамхон Раҳмонова. – Шунингдек, ҳазрат Навоийнинг асарлари, “Ўтган кунлар”, “Меҳробдан чаён” сингари нодир китоблар албатта, бўлиши керак. Батъан қизларимиз келин бўлгач, тур-

Мулоҳаза учун мавзу

муш ўртоқлари ёки қайноналарининг кўнглини ололмай қийналади. Уларга бу борада қилинган насиҳатлар гоҳида малол келади. Шунда китоб деган улуг устоз ёрдамга келиши мумкин. Айниқса, севимли шоирамиз Турсуной Содикованинг “Қизим, сенга айтман...”, “Келин бўлиш илми” сингари рисоалари, ишонаманки, уларга ўша тушунмовчиликлардан қутулишига ёрдам беради.

Дарҳақиқат, китоб ҳаёт, рўзгор икир-чикирлари ҳақида тўғри хулоса чиқаришда катта қўмакчи. Аммо бу борада, энг аввало, китобни ўқиш ва уқиб жуда муҳимдир. Ўқиган билан ундаги мақсадни англамаса бу... даҳшат! Қизларимиз, келинларимиз ҳам сепларига қўшиб берилган китобдаги фикрларнинг мазини чаксаларига турмушда қоқилмайди. Айниқса, фарзанд тарбияси, уни соғлом қилиб ўстириш ҳақидаги рисоалар ҳам бўлажак она ва фарзанд улғайтираётган келинларимиз учун жуда керакли, дейиш мумкин.

Молу давлат, сепу сидирганинг қиймати аслида, келиннинг одоб-ахлоқи, чаққонлиги, қолаверса, биға яхши устоз бўлгудай китоб олдида аризмасдир. Шундай экан, келинг, бўлажак келинчакларимизга йиғатган сарполар ёнига зарур китобларни ҳам қўшиб қўйайлик. Фарзандлари сепини турли латтаю матолар билан тўлдираётган ота-оналар шу ҳақда ўйлаб кўрсалар, яхши бўлар эди.

Эвгуликка йўғрилган ушбу ташаббус, ишонаманки, барча опа-сингилларимиз, айниқса, кўпни кўрган онахонларимиз томонидан, шубҳасиз, қўллаб-қувватланади ва жамиятимизда оммавий тус олади.

Зилола РАҲМОНОВА

ЭЪЛОНЛАР

ЎзДЖТУ томонидан 2003 йилда Шамсуддинова Наргиза Наимовнага берилган В№ 127933 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли БЕКОР қилинади.

ТАТУ телекоммуникация факультети томонидан Каримкулов Шерзод номига берилган № 1131415 рақамли талабалик гувоҳномаси йўқолганлиги сабабли БЕКОР қилинади.

АЁЛЛАР ЭРКАКЛАРГА НИСБАТАН КЎП КИТОБ ЎҚИЙДИ

